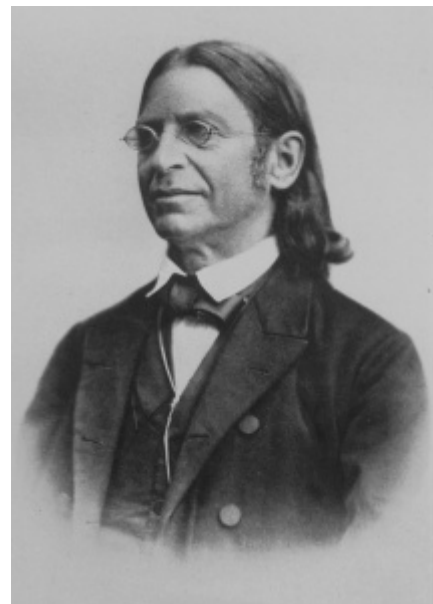

پژوهش آبراهام گایگر در ارتباط قرآن با منابع یهودی (عاطفه بیگدلی)

موضوع مصادر قرآن کریم از جمله مباحثی است که در قرن نوزدهم توجه بیشتر خاورشناسان غربی را به خود جلب کرد. آنان برای قرآن کریم منشأ وحیانی قائل نبوده‌اند و بدلیل تشابهات موجود بین متن قرآن و منابع پیش از آن، بویژه عهدین، بر این باورند که قرآن اقتباسی از این کتب آسمانیست. یکی از این خاورپژوهان که به بحث منابع قرآن علاقه نشان داده، آبراهام گایگر (1810 تا 1876) یهودشناس آلمانیست که (در 1833م) پژوهشی را با عنوان «[Die Hebräische Bibel und ihre Hochhebräische Urform](#)» منتشر کرد. او در آن پژوهش، نظریه تأثیرپذیری قرآن از فرهنگ یهودی را مطرح کرده و تا بدانجا پیش رفته که کتاب مقدس را از مصادر قرآن کریم دانسته است. بزعم او آیات قرآن بازتابی از معارف و تعالیم یهودیتست و می‌کوشد تا نشان دهد محتوای معارف و احکام قرآنی تحت تأثیر آنها بوده است. معرفی و نقد این نظریه در پایان‌نامه اینجانب، عاطفه بیگدلی که با راهنمایی استاد ارجمند، جناب آقای دکتر مهرداد عباسی طی یک سال مورد بررسی قرار گرفت، در تاریخ 21 بهمن 1392 در دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات دفاع شد.

فصل نخست این پژوهش به سیری از تحولات قرآنی‌پژوهی غربیان، تحقیقات

محققان آلمانی-یهودی و معرّفی آبراهام گایگر اختصاص یافته است. در فصل دوّم؛ مباحث و نظریه‌های گایگر در خصوص ارتباط قرآن با منابع یهودی در کتابش ارائه شده است. کتاب وی در دو فصل سامان یافته است: در فصل نخست سه سؤال کلی را در ارتباط با اقتباس پیامبر اسلام (ص) از کتاب مقدّس مطرح می‌کند مبنی بر اینکه آیا پیامبر (ص) تمایل داشت که از یهودیت مطالبی را اقتباس کند؟ و چنانچه این میل در او بوده است، چگونه انجام چنین امری برایش امکانپذیر بوده است؟ و مسأله نهایی، سازگار بودن اخذ مطالب یهودی با اهداف و برنامه پیامبرست. گایگر حجم وسیعی از کتاب خود را به فصل دوّم اختصاص داده است. در این فصل، در گام نخست، او در تلاش است تا نشان دهد که پیامبر اسلام (ص) از یهودیت اقتباس نموده است و در مرحله بعد، بر آنست تا مطالب اخذ شده از یهودیت را معرّفی کند.

در فصل سوّم، به تحلیل و ارزیابی این اثر در پنج بخش پرداخته شده، که در بخش اوّل منابع مورد استفاده گایگر در زمان نوشتن این اثر، مورد بررسی و سنجش قرار گرفته است. منابع مورد استفادۀ وی در نگارش این کتاب، به دو دسته اسلامی و یهودی، قابل تقسیم است. از جمله منابع اسلامی می‌توان به [مؤلفان](#) [مؤلفان](#) و همچنین [مؤلفان](#) اشاره کرد. گایگر، از دسته‌ای منابع یهودی (تورات، تلمود و میدراشها) که پیش از ظهور اسلام کتابت شده بود استفاده نموده و افزون بر آن، از یک سری میدراشهای یهودی پس از اسلام، همچون قسمت‌هایی از [مؤلفان](#) و کتاب [مؤلفان](#)، هرچند که تاریخگذاری آنها مشخص نیست، بهره برده است.

در بخش دوّم، افراد متأثر از نظریۀ گایگر و اثرش معرّفی شده‌اند. از جمله محققان تأثیرپذیر می‌توان ویلیام کلتر تیزدال، چارلز کاتلر تاری و آبراهام آیزاک کاش را نام برد. اینان نیز کتابهایی را با هدف نشان دادن تأثیر زیاد منابع توراتی و تلمودی بر قرآن، منتشر کرده‌اند.

در بخش سوّم، ارزیابی‌های مثبت محققان غربی در رابطه با نظریۀ گایگر مطرح است. اثر گایگر، همانند هر اثر دیگری، بالطبع توجه دیگر محققان را به خود جلب کرده است. محققانی همچون فردریش ویلهلم کارل امبرایت، ه. ل. فیلایشر، تئودور نولدکه و رودی پارت، اثر او را برجسته و چشمگیر تلقی کرده و گایگر را بدلیل چنین اثری، تحسین و تمجید کرده‌اند. افزون بر این، برخی از محققان نیز کوشیده‌اند تا نشان دهند که هدف گایگر از چنین تألیفی، خدشه‌دار

کردن اسلام و پیامبر اکرم (ص) نبوده است.

دو بخش نهایی این فصل، به آرای منتقدان غربی و نگارنده اختصاص دارد. محققى همچون هانریش اِوالد با اینکه در کل بازبینی مثبتی از اثر گایگر دارد، اما معتقدست که دلایل گایگر جهت نشان دادن اقتباس پیامبر اکرم (ص) از یهودیت کافی نیست. آنتونی آیزاک سیلوستر دوساسی نیز، پس از بازنگری اثر گایگر، تلاش او برای نشان دادن تأثیر یهودیت بر پیامبر اکرم (ص) را اغراق‌آمیز دانسته است و او را به دلیل تمجید اغراق‌آمیزش از پیامبر مورد انتقاد قرار می‌دهد.

علاوه بر نقدهای وارد شده بر نظریه گایگر، به نظر می‌رسد نقدهای دیگری نیز بر آن وارد است؛ از جمله اینکه وی تشابه میان قرآن و کتاب مقدس را دلیلی بر تأثیرپذیری قرآن دانسته است؛ حال آنکه اگر قرار باشد، صرف تشابه اصول و مقررات، آموزه‌ها و تعالیم دو دین، دلیل تأثیرپذیری و تأثیرگذاری باشد، پس این تصور درباره یهودیت نیز ایجاد می‌شود که برگرفته از ادیان پیش از خود، همچون دین ابراهیمی و زرتشت باشد. دیگر اینکه استفاده از منابع بسیار اندک، محدود و نه چندان مهم از منابع اسلامی، گایگر را از ایده‌ها و آرای مفسران مسلمان دور نگاه داشته است.

عاطفه بیگدلی

منبع این مقاله: [گلستان قرآن](#)